

Cenzura v Nemčiji. V proračunski komisiji nemškega državnega zbora so te dni obsežno razpravljali o cenzuri. Oglašali so se govorniki različnih strank, a vsi so se strinjali v ostrih grajanju izvajanja nacionalnega liberalca dr. Strese-dske stranke) je tožil, da cenzura pre-poveduje tudi najnedolžnejše pesmi in časopise, ne meneč se za velikansko škodo, ki jo s tem povzroča časopisom. Pri vsem tem pa se niti ne doznavajo vzrokov pre-povedi. Socialni demokrat Stadthagen je označil ves sistem za nezakonit, ker cen-zuri na Nemškem niso odločilni milita-rični, ampak politični interesi. Gersten-berger (centrum) je očital cenzuri, da je malenkostna. Za cenzorje bi morali — je rekel — nastavljeni ljudi, ki niso birokra-tično omejeni. Ustvariti bi se morala po-sebna instanca, katera edina naj bi imela pravico do odrejanja prepovedi. Posto-panje s časopisi se daja pojasniti z omalo-važevanjem časopisja v Nemčiji. Naj-važnejša in najveljavnejša pa so bila izva-ja nacijaionalnega liberalca dr. Strese-manna, ki je menil, da je povsem nedopu-stno, da se notranja politika stavlja pod cenzuro. S takim omajevanjem tiskovne svobode se dela Nemčiji slabo uslugo. »Inozemstvo pozna — je naglašal — naše naredbe, pozna naše parlamentarne raz-prave, naše časopise pa ne sme nič pisati o tem... Na Angleškem morejo pisati naj-ostreje kritike o vladi in v tem ravno se kaže moč te dežele. Zato tudi ne bi moglo škodovati, če bi smeli v Nemčiji svobodno govoriti. Ali naj bi ne smeli govoriti in pisati o novih davkih, ki pridejo? Na vsak način pa se mora zahtevati, da bodi do-voljeno razpravljanje o vojnih ciljih. Učin-kovanja takih razprav na inozemstvo naj se ne preceňuje.«

Razprava še ni zaključena. Radovedni smo, ali napravi ta soglasna kritika kaj utisa na nemško vlado!

Kako je z odškodnino za škode, ki jih je povzročila vojna?

(Po »Zadruge«.)

Sedanja svetovna vojna s svojimi o-gromnimi frontami je ustvarila bojišča na-ravnost ogromnega obsega. Operacije la-stnih in tujih armad so popolnoma uničile obsežne pokrajine, včasih se morajo gotova poslopja, da, tudi cele vasi in gozdovi žr-tvovati iz strateških ozirov, včasih jih u-niči boj sam. Vsakega Avstrijca, posebno pa še naše zavezniške napolnjuje gotovo zadovoljstvo, da se je boj zanesel v sovra-žne države, kjer se še dandanes večinoma vrše bitke. Rusi so sicer preplavili velik del Galicije in so se bile na galiških tleh silne bitke; danes pa je hvala Bogu, to že precej daleč za nami. Vendar pa se danes že mnogo razpravlja o odškodnini za opu-ščenje, ki ga je povzročila vojna v Ga-laciji; ker je tudi del naših južnih dežel po-zorišče krvavih bojov, ne bo morda od-več nekaj besed o tem vprašanju.

Dasiravno ni postavbe, ki bi silila državo k povrnitvi vojnih škod, bo vendar igralo to vprašanje pri sklepanju miru veliko ulogo; treba je torej prej vojne škode preceniti in dognati. Tega dela so se v Galiciji in Bukovini državne oblasti že lotile. Vrše se natančna poizvedovanja po škodah in njih približnem uplivu na go-spodarski položaj dežele. Popisovanje škod se vrši na ta način, da izpolnjujejo prizadete stranke posebne za to določene tiskovine in jih izročajo okrajnim glav-astvom. Rok za pripravo vojnih škod v Galiciji in Bukovini se je odločil z 31. de-cembrom 1915. Ta rok pa ne izključuje poznejših prijav; mnoge osebe, ki so tačas na bojnem polju ali ki se iz kakih drugih ovir niso vrnile v domačijo in torej niso mogle pregledati škod, katero jim je povzročila vojna, bodo lahko svojo škodo prijavile tudi še kasneje.

Kot vojne škode veljajo vse poškodbe, ki jih je v tuzemstvu (v domačih vodah,

ako gre za primorske pokrajine) nepo-sredno povzročila vojna na premečnihih in nepremičnih, ako te škode ne spa-dajo pod zakon o vojnih dativah z dne 26. decembra 1912, drž. zak. št. 236, ozir. cesarsko naredbo z dne 9. januarja 1915, drž. zak. št. 7. V tem smislu veljajo za vojne škode: vse dativne iz premečnih sovražnikov; vse poškodbe, ki jih je pov-zročil sovražnik (v obeh slučajih, ako še niso poravnane). Dalje veljajo za vojne škode vse poškodbe, ki so jih povzročile operacije lastnih ali zavezniških čet; po-sebno poškodbe vsled obstreljevanja, uničenje in porušenje posameznih poslop-j in krajev iz vojaških ozirov (n. pr., da se doseže prostor za streljanje ali da se za-brani poraba posamičnih objektov po so-vražniku). Ako je ogenj uničil več poslo-pij in je nastal vsled streljanja v eno po-slopje, velja to seveda kot vojna škoda. Kot vojna škoda veljajo tudi poškodbe vsled ekscediranja ali ropanja, ki si ga včasih sovražne čete, kakor se žal sliši, prav rade dovoljujejo. Ne veljajo pa kot vojne škode one zgube, ki nastanejo splo-šno vsled vojnega stanja in gospodar-skega položaja, kakor ga povzroči vojna, n. pr. zguba vsled nedovršeni kupčij, vsled oteženega obdelovanja polja, škode vsled odpadlih najemnin, škoda vsled zmanjšanja zaslužka. Kontribucije, ki se morajo odrajtati sovražniku, veljajo za vojne škode. Istotako se smatrajo za voj-ne škode zgube, katere nastanejo iz tega, da sovražnik uniči ali zapleni premoženje naših državljanov v svoji deželi. Kakor pa smo že omenili: one škode, za katere je kedo že dobil kako odškodnino, se ne smejo znova prijaviti.

Vojne škode se prijavljajo, kot je bilo zgoraj povedano, okrajnim glavarstvom. Za vsako okrajno glavarstvo se sestavi posebna komisija, katera ima pritegniti za cenitev zaprisežene zvedence. Te okrajne komisije za vojne škode morajo ceniti po-skodbe na licu mesta; če treba, pritegnejo tudi verodostojne priče. Vsi zapisniki in cenitve vojnih škod se predložijo potem v ta namen sestavljeni deželni komisiji. Četudi države ničesar ne veže, da bi morala vojne škode povrniti, se zaveda vendar, kakor kaže slučaj v Bukovini in Galiciji, moralne dolžnosti, da prebival-stvu vojne poškodbe poravnava in skrbi, da se v prizadetih krajih razvije novo gospo-darsko življenje. Ni dvoma, da se bo enako postopalo tudi v onih slovenskih krajih, kateri trpe danes vsled zavratnega na-pada Italijanov. —r.

Književnost in umetnost.

Za popularizacijo prirodnih nauk.

»Prijateljem prirode«.

»Hrvatsko prirodoslovno društvo« v Zagrebu nam je dopisalo:

Davna želja »Hrvatskega prirodoslov-nega društva«, da poda hrvatskemu na-rodu dobrega čtiva iz nauk prirode, se je uresničila v tistem času, ko je prišel časopis »Priroda« na svetlo. Vsak začetek je težak in tako je bilo tudi s »Prirodo«. V štirih letih njenega obstanka se je naša javnost malo brigala zanjo, čeprav se je naše društvo trudilo, da poda »Prirodo« dobre in zanimive vsebine. No, z vstopom v peto leto je led prebit. Z reformo, ki se je kazala v vsebini in v vnani formi lista, je zadobila »Priroda« trdno podlago in je postala v hipu priljubljen list. Danes je »Priroda« prodrla v vse hrvatske kraje in jo dobro poznajo v Bosni in Hercegovini, v Dalmaciji in v Istri, našla je pot ne-oplašeno tudi v slovenske kraje pod sta-roslavni Triglav, prešla preko Drave, da se ustavi v Medmurju.

»Priroda« čitajo danes z zanimanjem tako učitelj kakor dijak, odvetnik in du-hovnik, trgovec in obrtnik, a došla je že v roke tudi inteligentnemu seljaku. Vse to so tako lepi pojavi, ki nas morejo le bodriti v našem prizadevanju, pojavi, ki očitno govore, kako je bil že skrajni čas, da se pri nas prične s popularizacijo nau-kov iz prirode, da se osnuje list, ki bo z živo besedo, ognjenim srcem, plemenito dušo govoril našemu narodu o čarobnih tajnah matere narave, list, ki pokaže, da se da o prirodi pisati ne samo z akadems-kim suhoparnostjo, marveč tudi s pesniškim poletom, list, ki si bo prizadeval, da v načinu opisovanja poedinih vprašanj pri-rodnih nauk sledi velikemu francoske-mu pesniku-učenjaku — Fabru.

»Priroda« je naloga odgojevalna. Za-doji naj nas z idealizmom, z vero v našo

moč, da nas uči ljubiti resnico in lepoto, da nam da poleta v naših prizadevanjih, pred vsem pa, da nas pritegne nazaj k pri-rodu, od katere so nas moderne pridobi-tve znatno oddaljile.

Je nekaj tragičnega v napredku prirod-nih nauk: ta napredek nas je z narav-nost trdo silo odrinil od same prirode. Dočim so bili stari Heleni, pak njihovi učenci Rimljani, tako zrasli s prirodo, da so v vsakem potoku in potočicu, v vsa-kem gaju in logu, v dolbini in kamnu vi-deli živa bitja, slišali šepet boli in radosti, pa smo se mi, moderni ljudje, zavlekli v tovarne in delavnice, da se divimo mr-tvim strojem, ki so s svojim ropotom in hitrim gibanjem ubili v nas tako zanos kakor ljubezen do prirode.

»Priroda« si bo prizadevala, da nas provede skozi čarobni svet rastlinstva, skozi tajno kraljestvo rud in kamnov, v katerem tečejo daljni eoni, in prisluškovi bomo šepetu tega kamenja, ki nam bo še-petalo o davnih dnehi, ki so sedaj kot vi-har, sedaj kot lahen vetrič šli po naši zemlji; pripovedovalo nam bo o davnih časih, v katerih je bila naša zemlja praz-na, v katerih ni bilo nikjer živega bitja; pripovedovalo nam bo o strahovitih vul-kanskih izbruhih, o silnih potresih in pre-različnih katastrofah na naši zemlji, o ši-rokih morjih, ki so se razprostirala tam, kjer so danes nepregledne hoste in dobro-ve in široka polja in livade, o prvih živa-ljih in o tem, kako se je iz tega prvega rastlinstva in živalstva počasi, v milijonih in milijonih let razvilo današnje kralje-stvo rastlinstva in živalstva.

»Priroda« si bo prizadevala, da nas se-znani z zanimivim življenjem v morju in na kopnem, da nam dočara nevidnost ato-mov in elektronov teh malenkostnih drobtin vsega stvarnega; prizadevala si bo, da nas seznanji z zračnimi višinami in tistimi slikovitimi oblaki, s katerimi se igrajo besni vetrovi, da nas uvede v o-mamni kraj prirodnih tajen, ki nam tako prevzamejo srce in dušo, da se ne bomo mogli več odtrgati od prirode.

To je naloga »Prirode«, a na njenih pri-jateljih je, da omogočijo to nalogo, na nje prijateljih je, da jo napravijo čim raz-širjeno v narodu.

Uredništvo.

Darovi.

V davčni občini Tinjan, krajne občine Dekani- so nabrali za avstrijske ujetnike na Ruskem K 55-33. V davčni občini Dekani so nabrali cerkveni pevci K 11 za primorske begunce. Ta dva zneska sta bila odposlana potom županstva v Dekanih e k. podpornemu odboru v Koper.

Za naše hrabre branitelje so darovali: Dekliška rojanska Marijina Družba: 11 parov volnen h no-gavic, 12 robcev (vse novo) 26 zav. cig. tobaka in 20 bukvic cig. papirja; italijanska barkovljanska šola je poslala 25 blazin in množino papirnatih podplatov; rodbina dr. Slavikova 500 cigaret, 4 blazine in 4 prevlake za blazine.

Za božično ste poslali iz Ljubljane ga. Gro-mova in gđ. Stiekljeva 115 K, katero svoto ste nabrali med tamšnjimi rojodolci Ga. Stularjev- je pa poslala 162 K, katere je nabrala v Mariboru. Iskreno, srčna zahvala našim vrlim nabiralkam, ka-tere niso pozabile, čeprav oddaljene od nas, naše revne slovenske dece. Bog jim plati!

Med še neobjavljenimi darovi za božičnico so še: ga. Peric 1 krilo in 1 bluzo, ga. Slavik 2 para hlače, 2 klobuka, dr. Slavik 10 K, dr. Čok 5 K.

CMD. družnici v Rojano je izročila rojan-ska mladina del ob priliki Silvestrovega večera nabrane svote, to je K 16. — Jvela taka mladina!

Darovi. došli ces. komisarju. »Consorzio per ri-parmio e sovvenzioni degli addetti al Lloyd austriaco po predsedniku Marjanu Fraunerju K 3000. — kot prebitke poslovnega leta 1915. za Rdeči križ in vojske na bojišča po razsodku ce-sarskega komisarja; cesarski komisar je polovico te svote dodelil za Rdeči križ polovico pa za vo-jake na bojišču. Učiteljsko osebje mestnega otroškega vrta v ulici dell'Istria K 25 za vojske na b. jšču; dr. Evgenij Morpurgo K 20 v korist vo-jskom sanitnega zbora, ki so se odlikovali pri re-ševanju ranjenecov; učiteljski zbor evangelične šole K 32-14 kot prispevek za mesec januar v korist Rdečega križa; učenke III. razreda evangelične šole K 13-46 za vdovinski in sirotinski sklad; mesto venca na grob pokojne sošolke Ane Molk, »Comi-tato di festeggiamenti pro soldati al campo« K 250. kot plačilo za oditek od čistega dobička pri-reditve, ki se je vršila 26. dec. 1915. v dvorani občinskega gledališča; delavci mestne planine K 11-70 kot tedenski prispevek skladu za brezposelne; v počastitev spomina c. kr. okrajnega šolskega nadzornika prof. Horaca Chizzola mestni šoli v nadzornika prof. Horaca Chizzola K 17-30 za vdovinski in sirotinski sklad; Ivan Domiani v počastitev spomina Viktorja Petruszellijsa K 20 v korist istega sklada; učenec in učenke občinske meštanske šole v ulici Giotto K 10 za mesec januar v korist Rdečega križa in K 10-63 za vdovinski in sirotinski sklad; Aleksander P. Basili K 10. kot mesečni prispevek skl. du za brezposelne; učiteljsko osebje mestne ljudske šole ustanove Elija barona Morpurgo K 11 za vdovinski in sirotinski sklad.

Mestna ljudska in meštanska šola v ulici Gulijs K 28 za vdovinski sklad, trdka naslepniki Pet-a Tarolato K 25 za vdovinski sklad in 25 za vojn-e slepe; občinski uradniki kot prispevek skladu za brezposelne K 43-36 kot ostanek za mesec decem-ber in K 315-61 kot prispevek za mesec januar v-povodom tretje obletnice smrti Emo Braine soprog Roman Braine K 20 za avstrijski Rdeči križ in hčerki Olga in Lidija K 10 za revne družine v-poklicanih Tržčanov; trdka J. Angeli (vrvarna) K 50 za Rdeči križ ob priliki koncerta v »Politeama Rossetti«. Sokrat in Alojzija Cufodoutis K 125. dobljenih iz prodaje bakrenih in niklajstih hišnih predmetov, v sle-deče namene: K 25 za Rdeči križ ob priliki koncerta v »Politeama Rossetti«. K 25 za darove vojakom južne armade, K 25 za darove ranjenim in bolnim vojakom južne armade, K 25 za ubožne tržške družine in K 25 za zdravniško postajo; Vid Rastelli K 20 za Rdeči križ ob pri-liki koncerta v »Politeama Rossetti«; učiteljsko osebje mestne ljudske šole v ulici Paolo Veronese v počastitev spomina o. kr. št. 1. nadzornika prof. Horaca Chizzola K 25 za vdovinski in sirotinski sklad, učenec in učenke italijanske mestne šole na Vrdeci K 5-60 za Rdeči križ kot prispevek za mesec januar.

Emilia Ceregato

Trst Campo S. Giacomo 2

Priporoča cenjen. občinstvu svojo

trgovino pisarniških in šolskih potrebščin

Prodaja razglednic in igrač vseh vrst.

Prodajajo se tudi molitveniki v slov. jeziku.

Ročna torbica izgubljena od V. Barriera do V. Industria. Kdor jo najde, naj jo prinese v V. Industria 2/1. 27

ZAHVALA.

Za vse izkazano sočutje povodom smrti našega preljubljenega očeta

Antona Požar-ja

kakor tudi za mnogobrojno spremstvo k večnemu počitku, izrekamo najsrčnejšo zahvalo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem.

Posebna zahvala gosp. kaplanu Mu-šicu ki je pokojnika tolažil v boleznih in lajšal našo neizmerno bol.

Trst, 17. januarja 1916.

Zahroči ostali.

Potrtega srca javljamo sorodnikom, pri-jateljem in znancem tužno vest, da je gospod

Fran Petrič

c. kr. poštni ekspedijent v pok.

po daljši bolezni, v 77. letu starosti, danes previden s svetotajstvi za umirajoče mirno v Gospodu zaspal.

Pogreb zemskih ostankov dragega po-kojnika bo v torek, 18. januarja t. l., ob 3/30 popoldne iz mestne bolnišnice.

Trst, 16. januarja 1916.

Uršula Petrič, soproga. — Vsi sorodniki.

Novo pogrebno podjetje, Corso 47.

ČESKO - BUDJEVIŠKA RESTAVRA-CIJA (Bosákova uzborna češka gostilna v Trstu) se nahaja v ulici delle Poste šte. 14, vhod v ulici Giorgio Galatti, zraven glavne pošte, Slovenska postrežba in slo-venski jedilni listi.

Umetni zobje

z in brez čeljusti, zlate krone in obročki

VILJEM TUSCHER

konces. zobotehnik

TRST, ul. Caserma št. 13, II. n. Ordinira od 9 zjutraj do 6 zvečer.

Dr. HORVATH

TRST, Via Carintia 39

Specijalist za KOŽNE in SPOLNE BOLEZNI

SIBKOST in NERVOZNOST

za BOLEZNI v NOGAN in SKLEPIH.

Sprega od 10 - 1 pop. in 4 - 7 zveče ob nedeljah od 10 - 1.

Ivan Krže

Trst, Piazza S. Giovanni 1

Zaloga kuhinjskih in kletarskih potreb-

ščin od lesa in plesteni, skafov vrst, tebov in kad, sodčkov, lopat, rešet, sit in bakrovnatih košev, jertanov in metel ter mnogo drugih v to stroko spadajočih predmetov.

Priporoča svojo trgovino s kuhinjsko posodo vsake vrste bodi od porcelana, zemlje emaila, kositarja ali cinka,

nadalje pasamantorje, kletke itd. Za gostilničarje pipe, kroglice, sesalje in stekleno posodo za vino.

Po najvišji ceni kupuje ježice

(Knopern) trdka K. A. KREGAR,

Ljubljana, poštni predal šte. 127

Zaloga dalmatinskega vina

lastnega pridelka iz Jesenic pri Omišu

Filip Ivanišević

ulica Carintia št. 18, Telefon 14-05

Prodaja na drobno in na debelo.

Gostilna-Buffer v ul. Nuova št. 9, v ka-teri toči svoja vina prve vrste.

xport

žepnih električnih svetilk in baterij

K. A. Kregar

Ljubljana, Sv. Petra cesta 21-23

poštni predal šte. 127

Trgovci velik popust :-

Nejec je pričel narekovati. Slišal se je neenakomerni tek — tektek pisalnega stroja — — — Stopil je njej za hrbet. —

Tek — tektektek — — — tek — — — Roke so ji omahnile —

»Prosimo, gospica, nadaljujte!«

Dvignila je roko — — — tek — — — toda

divje lhtenje se ji izvije iz grla — — —

»Gospica! Nada — — —

Z vso močjo ga je pahnila od sebe — planila iz sobe —

Pisal ji je pismo — vabil jo na sestanek — tam v ozadju parka — — —

In prišla je — zbegana — vsa plaha in nežna — — —

Čudil se je — ob vsej svoji ljubezni tako ponosna — — — Morda preračunje-no? — — — Morda si domišljuje — — — ha!

— nedvomno — potegne naj jo iz blata on! ha! ha! — — —

Ob železni vrtni ograji je postal in ob luči cestne svetiljke ji je pogledal narav-nost v oči — Kakor zvezde! — — — Angeli — brez dvoma — ha! — — —

Pri skladišču sta se poslovila.

»Moram hiteti — ne stanujem več tam. Prav vse mesto bo ležalo med nama —

boš sanjal o meni? — — — In tvojega

malčka — kdaj mi ga pripelješ? — Ali bo kaj rad imel svojo — mačeho?«

Vprašujoče — nedolžno so zrlje njene oči v njegove — — — on pa je onemel — Za trenutek samo, potem se je oprostil njenih rok, odstopil je:

»Ne imenuj nikdar več mojega otroka med nama! Slišiš! On je čist — nedolžen!«

Široko so se razprle njene oči — dvig-nila je roko, kakor bi se hotela ubraniti teh besed — trdih — neusmiljenih — — —

Molče je odrinila njegove roke, ki so zopet segle po njej — otrešla se je, kakor se strese v grozi človek, ki se vzbudi tik predpa — — —

In odšla je skozi temo in izgnila v njej

Spomlad je klila iz tal.

Andrej je okopalval rožne grme tik vhoda Gradančeve vile. Ogledaval je mladiko, ki je hotela polna življenja do-seči vrh svoje rodne matere — Zlahtne vrtnice.

Nejec je stal na verandi in temnega, bledega obličja zrl prek brstečega vrta.

»Glejte, gospod,« se oglašil pod njim Andrej, kazaje mladiko tik rožnega grma,

»otrok, ki bi rad ugonobil svojo mater.

Ej, otroci! Živimo dandanes samo za otroke, zaradi otrok. Ste že slišali gospod, moja žena mi je pravkar pravila — veste, tista brhka gospodična, ki si je takrat pozimi nogo izpahnila — samo zaradi onega otročaja, ki še njen ni bil, ampak njene umrle sestre — da, samo, ker se ji je otrok smilil — brez matere — je vzela svojega svaka — kruljevga moža, ki je v vojski dobil kroglo v nogo. Tako brhko dekle in — zaradi tistega otročaja — bolje bi ji bilo, da je pri nas ostala — tudi moja žena pravi tako — — —

Andrej ni opazil, da je zadnje besede že sam sebi govoril — — —

Gradanec je slonel na vratih otroške sobe in gledal Živka, ki je na tleh postav-ljal svoje vojake.

»Ker se ji je otrok smilil — — — ki ni bil — njen — — —!«

Otrok — zaradi katerega jo je on v ne-srečni zmoti smrtno razžalil — da se ni več vrnila — — —

Nejec je pokleknil poleg svojega sinka — lile so mu solze po blelih licih — — —

»Odpusti, sinko — vzem sem ti mamico — odpusti!« — — —

(Konec)